

КОНЦЕНТРАЦІЯ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Важлива умова економічного зростання держави – це надійна банківська система. В умовах загострення конкурентних відносин на вітчизняному банківському ринку важливого значення набувають нові підходи до розроблення ресурсної політики, зокрема заходи, спрямовані на формування достатнього за обсягами власного капіталу [1].

В умовах інтеграційних перетворень відбувається взаємопроникнення національних економік, наслідком яких є міграція капіталу. Тому кожній державі, у тому числі й Україні, необхідно зосередити увагу на підтриманні стабільності та надійності національної банківської системи, і, зокрема, на забезпеченості достатнім обсягом фінансових ресурсів. Це, в свою чергу, вимагає належного виконання банками своїх функцій та підвищення ефективності їх функціонування.

Ефективність діяльності банківської системи України значною мірою залежить від рівня її концентрації капіталу, який на сьогоднішній день є недостатнім.

Для розуміння процесів, які очікуються в сфері капіталізації банківського сектору України, важливо проаналізувати найістотніші зрушення в розвитку банківського бізнесу (табл. 1).

Так, можна побачити, що станом на 01.01.2014 р. в Державному реєстрі кількість банків, які мають банківську ліцензію збільшилась у порівнянні з минулим роком і становить 180 банківських установ (з них 1 банк має ліцензію санаційного банку). Крім цього, простежується зменшення кількості банків з іноземним капіталом упродовж досліджуваного періоду з 53 до 49 одиниць, також знизилась кількість банківських установ зі стовідсотковим іноземним капіталом з 22 до 19 одиниць.

Вибір нерезидентами інституціональної форми присутності в банківській системі тієї або іншої країни залежить від вибраної ними стратегії транснаціональної експансії і може лімітуватися (у випадку менш ліберального підходу до допуску іноземних інвесторів) рамками правових обмежень приймаючої країни.

Таблиця 1

Окремі дані щодо діяльності банків України у 2008 - 2014 рр.

№ з/п	Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
1.	Кількість банків, які мають банківську ліцензію	175	184	182	176	176	176*	180*
2	з них: з іноземним капіталом	47	53	51	55	53	53	49
3	у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	17	17	18	20	22	22	19
4.	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, % [5]	35.0	36.7	35.8	40.6	41.9	39.5	34.0**

*з них 1 банк має ліцензію санаційного банку

**для розрахунку використано суму іноземного капіталу за даними форми звітності № 670 "Звіт про двадцять найбільших учасників банку" за станом на 01.01.2014

До позитивних наслідків приходу іноземного капіталу можна віднести такі:

- суттєве збільшення обсягів інвестицій у національну економіку – як безпосередньо у банківський, так і в реальний сектори економіки;
- здешевлення вартості кредитних коштів;
- розвиток банківської системи через впровадження новітніх технологій, розширення кола послуг, посилення конкуренції.

Приплив значного іноземного капіталу до країни має також недоліки[2]:

- залежність як від зовнішніх загальноекономічних потрясінь, так і від фінансового становища окремих транснаціональних «гравців»;
- тиск на вітчизняні банки, втрата найбільш привабливих клієнтів та ринків, зниження якості їх кредитних портфелів;
- ускладнення банківського нагляду;
- підвищення можливості відтоку вітчизняного капіталу до зарубіжних країн.

Світовий досвід свідчить, що, як правило, плюси та мінуси вливання іноземного капіталу до внутрішніх банківських систем є збалансованими за умов продовження активної діяльності вітчизняних банків та збереження за ними значної частки банківської системи країни.

У контексті розвитку даної проблеми варто також відзначити, що впродовж трьох років відстежується чітка тенденція до збільшення абсолютної суми як статутного, так і власного капіталу банківської системи. Враховуючи вимогу НБУ щодо нарощення статутного капіталу, банки збільшили його розмір порівняно з 2012 р. на 7,78% (табл.2).

З наведених даних можна зробити висновок, що особливістю банків України є висока питома вага статутного капіталу у структурі власного капіталу, частка якого станом на 01.01.2014р. становила 96,18%. Збільшення як суми, так і частки статутного капіталу банків упродовж аналізованого періоду підтверджує їхнє намагання підвищити рівень капіталізації саме за рахунок нарощення цієї складової власного капіталу.

Чим вищий капітал, тим вища стійкість банку, тобто власний капітал банку слугує забезпеченням за всіма операціями – від видачі кредитів до купівлі цінних паперів. При цьому незначний обсяг власного капіталу помітно знижує інвестиційні можливості кредитної установи [3].

Таблиця 2

Деякі показники діяльності банків України упродовж 2008-2014 рр. [5]

(млн. грн.)

№ з/п	Назва показника	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2014
1.	Власний капітал	69578	119263	115175	137725	155487	169320	192599
2	Сплачений зареєстрований статутний капітал	42873	82454	119189	145857	171865	175204	185239
3	Строкові кошти фізичних осіб	125625	175142	155201	206630	237438	289129	350779
4	Кошти фізичних осіб до запитання	37857	38077	54805	64103	68767	74874	82947

Проблема концентрації банківського капіталу – це проблема загальної фінансової стабільності та автономності банківської системи, а отже, проблема

належного обслуговування банками прийнятих на себе грошових зобов'язань. Проблема капіталізації – це проблема формування фінансового фундаменту банківської системи. Від його якості залежить надійність всієї економічної системи та динаміка подальшого розвитку.

Зменшення довіри – це саме той час, коли позитивна репутація надійної і стабільної фінансової установи є основним капіталом будь-якого банку. Більшість українських банків виявилися не готовими до випробування в жорстких умовах інформаційного пресингу вітчизняних засобів масової інформації і втрачали свої позиції в рейтингах довіри громадськості.

Однак, незважаючи на це, концентрація банківського капіталу відбувається за рахунок збільшення кількості банків, а не за рахунок їх фінансового зміцнення, що породжує проблему можливих банкрутств банків. Окрім цього, простежується тенденція щодо зменшення частки капіталу в структурі зобов'язань, при цьому відбувається збільшення коштів суб'єктів господарювання, а особливо коштів фізичних осіб. Таким чином, банки оперують, переважно, залученими коштами [4].

Підсумовуючи вищезазначене, зауважу, щоб вирішити проблему щодо підвищення рівня концентрації банківського капіталу та надійності установ банківської системи України, банкам було б доцільно:

- поліпшити якість капіталу та забезпечити достатній рівень покриття ним ризиків, що приймаються банками;

- стимулювати залучення власного банківського прибутку для інвестицій у капітал шляхом звільнення від оподаткування частини прибутку кредитних установ, спрямовану на підвищення рівня їх капіталізації, стимулювати інвесторів звільненням від податків на прибуток, який спрямовується на капіталізацію банків;

- стимулювати приплив капіталу у банки за рахунок активного залучення коштів акціонерів, у тому числі портфельних інвесторів;

- з метою уникнення можливого деструктивного впливу міжнародних фінансових потоків на банківську систему України, потрібно встановити економічну межу оптимального впливу зарубіжного капіталу на вітчизняні банки на рівні 40-45% від капіталу усіх банків;

- збільшувати показник адекватності капіталу через консолідацію банківської системи України (консорціумне кредитування, створення банківських об'єднань, злиття банків, їх реорганізація).

Таким чином, проведений аналіз свідчить, що рівень капіталізації банківської системи України є недостатнім для належного покриття ризиків банківської діяльності, що негативно позначається на стабільності та надійності як окремих банківських установ, так і банківської системи загалом. Підвищення рівня концентрації капіталу вітчизняних банків забезпечить динамічне і ефективне функціонування всієї банківської системи України, сприятиме зростанню її конкурентоспроможного потенціалу у задоволенні потреб економіки у фінансових ресурсах.

Список літератури:

1. Аналіз банківської діяльності [Текст] : навч. посібник / Національний банк України; за заг. ред. У. Я. Грудзевич. – К. : НБУ, 2007. – 224 с.
2. Зарицька І. А. Особливості функціонування банківського капіталу в глобальному економічному просторі [Текст] / І. А. Зарицька // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2(92). – С. 129-143.
3. Карманов С. В. Капітал та його роль у забезпеченні фінансової стійкості банку [Текст] / С. В. Карманов, С. В. Патріхалко // Наука й економіка. – 2009. – № 3(15). – С. 44-49.
4. Лютий І. Фінансово-економічна криза 2008-2010 рр.: деякі чинники та уроки // Вісник Національного банку України. – 2011. - №1. – С.10–16.
5. Сайт Національного банку України. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>